

Farkas Antal

A féltestvérek és az örökös

„Mondjátok meg nékem, kik a törvény alatt akartok lenni: nem halljátok-é a törvényt? Mert meg van írva, hogy Ábrahámnak két fia volt; egyik a szolgától, és a másik a szabadostól. De a szolgától való test szerint született; a szabadostól való pedig az ígélet által. Ezek mást példáznak: mert azok [az] [asszonyok] a két szövetség, az egyik a Sínai hegyről való, szolgaságra szülő, ez Hágár, Mert Hágár a Sínai hegy Arábiában, hasonlatos pedig a mostani Jeruzsálemhez, nevezetesen fiaival együtt szolgál. De a magasságos Jeruzsálem szabad, ez mindnyájunknak anyja, Mert meg van írva: Ujjongj te meddő, ki nem szülsz; vígadozzál és kiálts, ki nem vajdul; mert sokkal több az elhagyottnak magzatja, mint a kinek férje vagyon. Mi pedig, atyámfiain, Izsák szerint, ígéletnek gyermekei vagyunk. De valamint akkor a test szerint született üldözte a Lélek szerint valót, úgy most is. De mit mond az Írás? Űzd ki a szolgától és az ő fiát; mert a szolgáló fia nem örököl a szabad nő fiával. Annakokáért, atyámfiain, nem vagyunk a szolgáló fiai, hanem a szabadoséi.” (Gal 4,21–31)

A világi média arról tudósít, hogy az ukrán–orosz háborúval párhuzamosan egy újabb robbant ki a Közel-Keleten: az izraeli–palesztin. Ha az egész világot bejárja a hír, s szinte mindenki foglal-

kozik vele, úgy gondolom, hogy az egyház sem maradhat ki a sorból, annál is inkább, mivel egy romániai felmérés alapján kiderült, hogy a megkérdezettek felének sejtelve sincsen, hogy mi a kiváltó oka, milyen történelmi háttere van. A Biblia a segítségünkre van ennek a megértésében.

Először is vissza kell mennünk Mózes 1. könyvéhez, mégpedig Ábrahám történetéhez, másodsor foglalkoznunk kell Kánaán, azaz Palesztina felosztásának kérdésével, s végül az Újszövetség fényében meg kell néznünk, hogy ki ennek az örököse.

I.

Ábrám Isten parancsának tesz eleget, amikor Kánaán földjére megy. Idős ember, hetvenöt éves, amikor vállalja a küldetést. S bár ígéletet kap, hogy az övé lesz, de csak harccal tudta megszerezni az őslakóktól. Hozzá hasonlóan Isten országát nekünk is csak harccal, a bűn elleni harccal sikerülhet megszerezni. Ábrám Isten áldásával és ígéletével érkezik meg, azzal, hogy benne megáldatnak a föld minden nemzettségei. De hogyan? Hiszen gyermektelen, s a biológiai óra ketyeg. Vajon születik-e örökös?

Feleségét, Szárait a meddőség gondolata és ténye gyötri. A keleti nők

legnagyobb szégyenét, a gyermektelenséget kényszerült viselni. Bár elfogadja, hogy Isten bezárta a méhét, mégis próbát tesz, hogy „segítsen” az Úrnak, hogy ígérését teljesítse. A türelmetlenség készíti, hogy emberileg cselekedjen. A hitetlenség türelmetlenséget szül, a türelmetlenség hitetlenséget. Ezzel ellentétben, amikor „Isten ígérte tesz, a hit elhiszi, a remény előlegezi, a türelem nyugodtan várakozik rája” (Charles Henry Mackintosh, 1820–1896). Szárai biztatására Ábrám sem tudja kivárni Isten ígéreteinek beteljesedését. Az isteni ígértet vonala és az emberi vonal nem futhat egymás mellett, nem egészítik ki, és nem is támogatják egymást. A kettőt nem lehet összekeverni.

Márpedig összekeverik. Szárai odaadja ágyasként Ábrámnak a szolgálóját, Hágárt. Abban az időben egy férfinak a fő feleség mellett több felesége és ágyasa is lehetett. A kor erkölce szerint ez nem számított bűnnek. Azt is meg kell említeni, hogy ha egy szolgáló úrnőjének a térdein szült (1Móz 30,3), akkor a férj nemzette gyermek jogilag a feleség gyermekének számított.

Amikor Hágár várandós lesz, Szárai egyre jobban érzi a hátrányát, ezért szemrehányást tesz férjének, akitől szabad kezet kap, és így sanyargatja a védtelen és kiszolgáltatott Hágárt, aki elmenekül, s vissza akar térni Egyiptomba. Ezen az úton a pusztaban egy forrás mellett jelenik meg neki Isten angyala, aki megparancsolja, hogy térjen vissza asszonyához, és alázza meg magát. Ez nehéznek tűnt előtte. Hágár azt hitte, hogy Szárai elől menekül, és nem tudta, hogy voltaképpen Isten elől. De hát miért kényszeríti, hiszen tizenhat év múlva maga Isten is

jóváhagyja a szolgáló Hágár és fiának az elüldözését? A válasz az, hogy ez idő alatt Isten megmutatta Ábrámnak, hogy mit ért el azzal, hogy segíteni akart magán. A történetből kiviláglik, hogy Hágár nem Isten eszköze volt. Isten Ábrámnak tett ígérte nem általa kívánta beteljesíteni, s bár fiút, örököst ígért, de azt nem nyomatékosította, hogy az a Hágár fia lesz.

Hágár megszüli fiát, akit Izmaelnek nevez el. Nevének a jelentése: Isten meghallotta. Nagyon sokatmondó, amit e fiúról ír a *Szentírás*: „Az pedig vad természetű ember lesz: az ő keze mindenkéllene, és mindenkéllene ő ellene; és minden ő atyjafiának ellenébe üti fel sátorát.” (1Móz 16,12) Már születése előtt találó jellemzést kapott: vadszamar. Izmael nem az ígértet gyermeke!

Közben Isten újra megjelenik a már kilencvenkilenc éves Ábrámnak, s megerősíti ígérte, hogy népek atyjává teszi. Szövetséget köt vele – ez a körülméltkedési szövetség –, melynek velejárója a névváltozás. Ábrám és Szárai jelentőség nélküli nevek, de egy betű megváltozik bennük, mely új jelentést ad. Az Ábrahám név jelentése: népek atyja, a Sára név: fejedelmesszony.

A természet törvényeivel ellentétben Sára kilencvenéves korában megszüli az ígértet fiát, Izsákot. Ábrahám pedig százéves. Természetes erejének véget kell érnie, mielőtt Isten ereje megmutatkozik. Ami az embernél lehetetlen, Istennél lehetséges. Ábrahám az ígértet gyermeke megszületésekor veti meg igazán a lábát Kánaán földjén, melyen addig csak jövevény volt. Izsák névnek a jelentése: nevetés. Még soha, senki sem várt hiába Istenre.

A történetben Sára másodjára nevet, s ez utóbbi az öröm nevetése. Csak az tud vigadozással aratni, aki könnyhullatással vetett. Sárának sok szenvedés volt az életében, s most eljött a vigadozás ideje. Először akkor nevetett, amikor Isten idős kora ellenére megígérte az örököszt. Az a hitetlenség nevetése volt.

Amikor Izsákot elválasztották, nagy vendégséget rendeztek. A jelenlévő Izmael, Hágárnak a fia elkezdett gúnyolódni, kimutatta igazi jellemét. Izsák születése felszínre hozta a közte, és az ígélet gyermeke közti ellentétet. Mit lehetett tenni? Elkergetni anyjával együtt. Ábrahámnak ez a nehezére esett, hiszen ha nem is volt a törvényes örököse, de mégis csak az ő fia volt, és ragaszkodott hozzá. De Isten ezt parancsolja neki: „Kergesd el ezt a szolgálót az ő fiával egybe” (1Móz 21,10a). El kell vágja a hozzájuk kötő szálakat. Előtte azonban ellátja őket élelemmel, s útjukra engedi a nagy pusztaságban. Isten szeretete kiterjed azokra is, akiket az emberek eldobnak, elzavarnak.

Nagyjából ennyi lenne a két fiúnak a története. De van folytatása a leszármazottakra nézve. Utoljára apjuk, Ábrahám temetésén vannak együtt. Izsák marad Kánaán földjén, Izraelben, Izmael leszármazottai pedig Havila, Súr, Egyiptom és Asszíria területein (1Móz 25,18). Havila valahol a Közel-Keleten volt található, Súr a mai Szíria és Libanon területe, Egyiptom megfelel a mai Egyiptomnak, Asszíria pedig a mai Irak és Szíria.

II.

Ami a két fiú, Izsák és Izmael leszármazottaiban közös: az Ígélet Földjéhez

való jog formálása. Palesztinán azt a területet értjük, ahol Izrael népe annak idején letelepedett. Palesztina (eredetileg Kánaán) a Filisztea szóból ered (innen a filiszteus név). A honfoglaláskor arabok lakták. Az azóta eltelt kb. 4000 év alatt nem szűnt meg a viszály a két nép között, sem vallási, sem területi értelemben. Ezért a területért annyi vért ontottak! A bibliai próféciák, úgy tűnik, beváltak, Ábrahám két nemzetsége, a zsidók és az arabok nehezen értenek szót egymással.

Az ENSZ 1947. november 9-én szavazott Palesztinának egy zsidó és egy arab államra való felosztásáról (181. sz. határozat), megteremtve ezáltal a zsidó állam létrejöttének nemzetközi alapjait. Palesztina területén mindig is éltek zsidók, de a nagyarányú bevándorlás 1882-től kezdődően felgyorsult, a cári Oroszországból, az Oszmán Birodalomból, az első s főként a második világháború után Európából a Brit Palesztin Mandátumterületre.

Leon Uris *Exodus* című könyvében a Rabinszkij fivérek történetén keresztül mutatja be a zsidó állam születését. Az arabok elfogadhatatlannak tartották Palesztina megosztását, s miután megtörtént Izrael állam kikiáltása 1948. május 14-én, háborút indítottak ellene. Ez volt az első újkori zsidó háború, melyet további négy követett, és ha a jelenlegit is hozzászámítjuk, aminek még nem tudható a vége, akkor összesen hat háborúról beszélhetünk. Izrael amerikai segédlettel eddig minden háborút megnyert, és területi nyereségre is szert tett. De a háborús nyereségek ellenére Izrael határainak védelme folyamatos gondot okoz, mert a Palesztinai Felszabadítási Szervezet (PFSZ) erői állandóan támadják.

Ennek az egyik oka az arab, pontosabban az iszlám nacionalizmus, amely nem ismeri el Izrael állam létezését. Ha elfogadták volna az ENSZ 1947-es határozatát Palesztina felosztásáról, ma más lenne a helyzet. A másik ok a palesztin menekültek helyzete. Az eredeti, mintegy 750 ezer menekültnek ma már kétmillió utódja van, kiknek nagy része Ciszjordániában és a Gázai övezetben él. A Palesztin Állam 2012-ben nyerte el a státusát, de mégsem egységes, mert ma két palesztin önkormányzat van, és egyik sem ismeri el a másikat.

A palesztin követelés az, hogy visszatérhessenek az Izrael által elfoglalt területekre, melyekre egyébként jelentős zsidótelepes-bevándorlás történt. Ezek a telepések élnek a kibucokban. Ez azonban alapjaiban változtatná meg Izrael demográfiai összetételét. Jelenleg Izrael lakosságának mintegy 20 százaléka arab. Emberileg nézve, és beleszámítva Ábrahám két fiának, Izsáknak és Izmaelnek – a féltestvéreknek – évszázadokon át tartó konfliktusát, a békés megoldás megoldhatatlannak tűnik. És azt se felejtjük el, hogy Izraelt mintegy 200 millió arab veszi körül, és a muzulmánok száma is kitesz egy milliárdot, akik fel akarják számolni a zsidó államot, sőt terrorista szervezeteik (Hamász, Hezbollah) még a keresztényiséget is, ezáltal az iszlám vallás világhuralmát kívánván megcélózni.

III.

Végül nézzük meg, hogy mit tanít az Újszövetség a galatáknak írt levél alapján Izrael igazi örököséről. Ábrahám házában két anya volt: az egyik Hágár, a törvényi anya, aki a törvény szövetség-

gét testesíti meg, mely szolgálásra visz. A másik Sára, aki a kegyelem szövetségét képviseli. Mindkét asszony fontos szereplője az ószövetségi történetnek, és a *Biblia* az újszövetségi egyházra való tekintettel is képet fest róluk.

Hágár az ószövetségi egyházat képviseli. Ő a szolgálóasszony, aki fiával, Izmaellel az emberi (testi) próbálkozások megtestesítői. Az ószövetségi törvények, a szertartások, az áldozatok mind fontosak voltak abban a korban, de nem hoztak üdvösséget. Akik a pusztai törvényekhez ragaszkodnak, nem ismerik el a törvényt Krisztusra vezérlő mesterüknek (Gal 3,24), mivel hitből igazulhatunk meg. Sára jelképezi az újszövetség-kötést, ő képviseli az újszövetségi egyházat. Ő a szabad asszony, kinek fia, Izsák az ígéret fia.

Hágár neve a Sínai-hegyre utal, mely a Szentföldön kívül, az Arabiai-sivatagban található. Pál apostol az akkori Jeruzsálemet a Sínai-hegyhez hasonlítja. Súlyos dorgálás ez a zsidókra nézve, kiknek a valódi anyjuk nem Sára, hanem a hamis Jeruzsálem, Hágár ikertestvére. Most már hasonló a helyzete a földi Jeruzsálemnek is. A Krisztust halálra adó, elkorcsosult város olyan, mint a Sínai-hegy: azok, akik onnan jönnek, a szolgálásra szülnek, akár csak Hágár, mert a törvényeskedést hirdetik.

Sára, aki az újszövetséget jelképezi, az evangélium szimbóluma, mely nem olyan mint a földi, hanem mint a dicsőséges mennyei Jeruzsálem, mely mindnyájunknak az anyja. A szabadulásra szül, miként Sára is a fiát, Izsákot. A „magasságos Jeruzsálem” azonban nem a mennyben található, tehát nem e világon kívül kell keresni, hanem maga az Egyház, mely idegen és vándor a földön

(Zsid 11,13). Miért magasságos, vagyis mennyei? Mert mennyei kegyelemből ered, melynek fiai „nem vérből, sem a testnek akaratából, sem a férfiúnak indulatjából, hanem Istentől születtek” (Jn 1,13) a Szentlélek ereje által.

Isten a keresztyénségben ismert el első alkalommal olyan családot, mely nem test szerint szült. Ez a család Jézus családja, melyben megtestesült Ézsaiás próféciája: „Ímé, a szűz fogan méhében, és szül fiat, s nevezi azt Immánuelnek.” (Ézs 7,14b) Jézus Krisztus születése az egyház Fejének a születése, Aki Izsákhhoz hasonlóan a kijelölt időben született e világra. Krisztus teste pedig mi vagyunk. Az egyház sem lenne már rég, ha az üdvözítő Krisztus nem a Szentlélektől fogantatott volna.

Az apostol tanításának a célja a zsidók megfosztása minden, arra a lelki Jeruzsálemre vonatkozó igénytől, melyet idéz az Ézs 54,1-ből: „Ujjongj te meddő, ki nem szültél, ujjongva énekelj és kiált, ki nem vajudtál, mert többek az elhagyottnak fiai a férjnél való fiainál, azt mondja az Úr.” Ugyanakkor arra tanít, hogy részesítsük előnyben Sára gyermekeinek állapotát Hágár gyermekeivel szemben, emlékeztetvén őket, hogy ha elfogadják Isten kegyel-

mét Jézus Krisztusban, akkor szabadokká lesznek. A zsidóságban Izrael mint nemzet test szerint született. Izsák nem a Krisztus kiábrázolója, hanem azok képviselője, akik kegyelme által egyek lettek Ővele.

Amikor Pál azt írja: „Úzd ki a szolgát és az ő fiát”, nem az arabokra, a palesztinokra utal, hanem a hívó ruhába öltözött ó-emberre, mert fennáll a veszély, hogy felül fog kerekedni az új-emberen. Magától nem fog elmenni, csak ha elűzik. Jézus Krisztus az, Aki megszabadított a törvény szolgaságából, s Benne nyerjük el az új élet ajándékát.

Ki tehát az örökös? Ki Isten választott népe ma? Nem a zsidók, nem a palesztinok, hanem a keresztyén anyaszentegyház. Az egyház szül. Segítsünk azoknak, akiknek szülniük kell!

Ez a zsidó–palesztin konfliktus addig nem fog véget érni, míg ők is újjá nem születnek. S ha ez megtörténik, Jézus a világ végezetén, mely közel van, újból eljön a világra „Hogy mindnyájan egyek legyenek” (Jn 17,21a), legyünk, s eljőjön a háború helyett a béke, a sírás helyett pedig az örök nevetés ideje. Adja az Úr, hogy minél hamarabb megtörténjen!

IX